

cum, aliqui percutiebant ipsum in vultu, aliqui uno modo, et aliqui alio modo, et ducebatur cum tanto impetu, et quia nox erat in monte, et discalceatum trahabant per scopulos et lapillos, percutiendo pedibus in illis scopulis, propter quos sanguis emanabat, et omnem derisionem iam eius charitas sustinebat, et sic adduxerunt eum ad Ananiam primum; erat autem socer Caiaphas, qui erat Pontifex cum illis. Erat autem Caiaphas, qui consilium dederat Iudeis, quia expediret unum hominem mori pro populo, (IOANN. XVIII).

2984 Et ductus coram Pontificibus incoeperunt Iudaei inferre illi gravissimas iniurias dicentes: Nunc videbimus si tu es Filius Dei, cum illis verbis acerbis et opprobrio plenis, percussioibus, et sputis, quia ille se aestimabat beatum, quia iniurias et maledicta patiebatur, et ut dicunt aliqui Doctores, posuerunt eum in quodam loco villi domus illius, et ligaverunt eum ad unam columnam, et Sacerdotes et Pontifices petierunt lectum, ut dormirent, relicto ac dimisso Iesu in manibus illorum militum et perfidorum Iudaeorum et Pharisaeorum ligato ad illam columnam, quemadmodum si omnem commisisset culpam, percutiendi ipsum, aliqui uno modo, aliqui alio modo, cedaphizando ipsum pugnis gravibus, et pedibus concalcando personam, spiciendo in suam divinam faciem, depilando ei barbam, et extrahendo ei capillos, etc. Et Christus benedictus tota illa nocte fuit modo praedicto angustatus; et cum sua profundissima humanitate omnia sufferebat in pace, et ipsi perfidores et crudeliores magis efficiebantur adversus eum.

2985 Gloriosa autem Virgo Maria Mater Christi, ut credo, erat in domo Mariae Magdalene, Marc. xiv, Ioannes vero adolescens, relicta sindone, nudus per fugiens venit ad domum ubi erat B. Virgo totus anxius et plenus tristitia dicens: O Mater gloriae, infelix nuntium, quia Iudaei ceperunt magistrum meum cum tanto furore, et cum tot durissimis verberibus et iniuriis abduxerunt eum; quod neque ore proferre poterat. Tunc Virgo gloriosa cum maximo dolore levatis oculis ad coelum petit misericordiam a Deo dicens: Pater, si misereris peccatorum, miserere Redemptoris Filii tui! Et Virgo quaesivit: Ubi est Petrus et alii discipuli eius? Et Ioannes respondit quod ipsi confugerant. Et tunc Magdalena accensa dolore cum maximis querelis volebat exire de domo, quia parata erat mori cum suo Magistro, increpans discipulos quod aufugissent et non comitati fuissent ipsum in vita et in morte; et Ioannes timuit et non permisit eam exire illa nocte de domo.

FERIA SEXTA IN PARASCEVE

PASSIO DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI
SECUNDUM IOANNEM.
IOANN. XVIII, XIX.

Expositio S. Augustini Episcopi.
IN IOANN. EVANG. TRACT. 112-120.

2986 **T**ERMINATO magno prolixoque sermone, quem post coenam Dominus, fundendo pro nobis proximum sanguini, ad discipulos habuit, qui cum illo tunc erant, adiuncta oratione quam direxit ad Patrem, deinceps eius passionem Ioannes evangelista sic orsus est: *Haec cum dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introiit ipse et discipuli eius. Sciebat autem et Iudas, qui tradebat eum locum: quia frequenter Iesus convenerat illuc cum discipulis suis.* Hoc quod narrat ingressum Dominum cum discipulis suis in hortum, non continuo factum est, cum eius illa finita esset oratio, de cuius verbis ait: *Haec cum dixisset Iesus:* sed alia quaedam sunt interposita, quae ab isto praetermissa apud alios evangelistas leguntur: sicut apud hunc inveniuntur multa, quae illi similiter in sua narratione tacerunt. Quomodo autem inter se omnes conveniant, nec veritati quae per alium promittit, ab alio repugnetur, quisquis nosse desiderat, non in his sermonibus, sed in aliis laboriosis litteris quaerat, nec stando et audiendo, sed potius sedendo et legendo, vel legenti aures mentemque intentissimam praebendo, illa condiscat. Credat tamen antequam sciat, sive id etiam scire in hac vita possit, sive per aliqua impedimenta non possit, nihil ab aliquo Evangelista esse conscriptum quantum ad hos attinet, quos in auctoritatem canonicam recepit Ecclesia, quod vel ipsius vel alterius non minus veraci narrationi possit esse contrarium.

Nunc itaque huius beati Ioannis, narrationem, ut suscepimus tractandam, sine aliorum comparatione videamus, in eis quae manifesta sunt non immeritates: ut hoc ubi opus, est, causa poscente faciamus. Non ergo sic accipiamus quod ait: *Haec cum dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introiit ipse et discipuli eius,* tamquam continuo post illa verba in illum hortum fuerit ingressus: sed ad hoc valeat quod dictum est: *Haec cum dixisset Iesus,* ut non eum ante opinemur ingressum, quam illa verba finiret.

2987 *Sciebat, inquit, et Iudas, qui tradebat eum, locum.* Ordo verborum est: *Sciebat locum qui tradebat eum. Quia frequenter, inquit, Iesus convenerat illuc cum discipulis suis.* Ibi ergo lupus ovina pelle contactus et inter oves alto patrisfamilias consilio toleratus, didicit ubi ad tempus exiguum dispergeret gregem, insidiis appetendo pastorem. *Iudas ergo, inquit, cum accepisset cohortem, et a principibus et pharisaeis ministros, venit illuc cum laternis et facibus et armis* (IOANN. XVIII, 3). Cohors non Iudaeorum, sed militum fuit. A praeside itaque intelligatur accepta, tamquam ad tenendum reum, servato ordine legitimae potestatis, ut nullus tenentibus auderet obsistere: quamquam et manus tanta fuerat congregata et sic armata veniebat, ut vel terretet vel etiam repugnaret, si quisquam Christum defendere auderet. Ita quippe eius abscondebatur potestas et obtendebatur infirmitas, ut haec inimicis necessaria viderentur adversus eum, in quem nihil valuisset nisi quod ipse voluisset: bene utens bonus malis et faciens bona de malis, ad faciendos bonos ex malis et discernendos bonos a malis.

2988 *Iesus itaque, sicut Evangelista secutus adiungit, sciens omnia quae ventura erant*

super eum, processit et dicit eis: Quem quaeritis? Responderunt ei: Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem et Iudas qui tradebat eum cum ipsis. Ut ergo dixit eis: Ego sum, abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram. Ubi nunc militum cohors et ministri principum ac pharisaeorum? Ubi terror et munimen armorum? Nempe una vox dicentis: *Ego sum,* tantam turbam odii ferocem armisque terribilem sine telo ullo percussit, repulit, stravit, Deus enim latebat in carne: et sempiternus dies ita membris occultabatur humanis, ut laternis et facibus quaereretur occidendus a tenebris. *Ego sum,* dicit, et impios deicit. Quid iudicaturus faciet, qui iudicandus hoc fecit? Quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? Et nunc ubique per Evangelium *ego sum,* dicit Christus; et a Iudaeis expectatur antichristus, ut retro redeant, et in terram cadant, quoniam deserentes coelestia, terrena desiderant. Certe ad comprehendendum Iesum persecutores cum traditore venerunt, quem quaerentes invenerunt, audierunt *Ego sum;* quare non comprehenderunt, sed abierunt retro, et ceciderunt, nisi quia hoc voluit, qui potuit quidquid voluit? Verum si nunquam se ab eis permitteret apprehendi, non quidem illi facerent propter quod venerant, sed nec ipse faceret propter quod venerat. Eum quippe illi occidendum quaerebant saeviendo, sed quaerebat nos et ipse moriendo. Proinde quia tenere volentibus nec valentibus ostendit potestatem suam; iam teneant eum, ut faciat de nescientibus voluntatem suam.

2989 *Iterum ergo eos interrogavit: Quem quaeritis? Illi autem dixerunt: Iesum Nazarenum. Respondit Iesus: Dixi vobis quia ego sum. Si ergo me quaeritis, sinite hos abire. Ut impletur sermo quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdidisti ex*

eis quemquam. Si me, inquit, quaeritis, sinite hos abire (IOANN. XVIII, 7 ss.). Inimicos videt, et hoc faciunt quod iubet: sinunt eos abire, quos non vult perire. Numquid autem non erant postea morturi? Cur ergo si tunc morerentur, perderet eos, nisi quia nondum sic in eum credebant, quomodo credunt quicumque non pereunt?

2990 *Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum, et percussit servum principis sacerdotum, et abscidit eius auriculam dexteram. Erat autem nomen servo Malchus* (IOANN. XVIII, 10). Solus hic Evangelista etiam nomen huius servi expressit: sicut Lucas solus, quod eius auriculam Dominus tetigerit, et sanaverit eum. Malchus autem interpretatur regnator. Quid ergo auris pro Domino amputata et a Domino sanata significat, nisi auditum amputata vetustate renovatum, ut sit in novitate spiritus, et non in vetustate litterae? Quod cui praestitum fuerit a Christo, quis dubitet regnatorum esse cum Christo? Quod autem servus inventus est, et hoc ad illam pertinet vetustatem quae in servitute generat, quod est Agar (GALAT. IV, 24). Sed cum accessit sanitas, figurata est et libertas. Factum tamen Petri Dominus improbat, et progredi ultra prohibuit dicens: *Mitte gladium in vaginam. Calicem quem dedit mihi Pater non bibam illum?* In suo quippe facto ille discipulus magistrum defendere voluit, non quod significandum est cogitavit. Et ille igitur ad patientiam commonendus fuit, et hoc ad intelligentiam conscribendum. Quod autem a Patre sibi dicit datum calicem passionis, profecto illud est quod ait Apostolus: *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui Filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum* (ROM. VII, 31, 32). Verum auctor calicis huius est etiam ipse qui bibit. Unde idem Aposto-

lus item dicit: *Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis, oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis* (EPHES. V, 2).

2991 *Cohors autem et tribunus et ministri Iudaeorum comprehenderunt Iesum, et ligaverunt eum* (IOANN. XVIII, 12). Comprenderunt ad quem non accesserunt: quoniam dies ille, illi vero tenebrae permanserunt; nec audierunt, *Accedite ad eum et illuminamini* (PSAL. XXXIII, 6). Si enim sic accederent, non eum manibus occidendum, sed recipiendum corde comprehenderent. Nunc autem quando eum illo modo comprehenderunt, tunc ab illo longius recesserunt: et ligaverunt eum a quo solvi potius velle debuerunt. Et erant fortassis in eis, qui tunc impostuerunt Christo vincula sua, atque ab eo postea liberati dixerunt: *Dirupisti vincula mea* (Ibid. CXV, 16). Haec hodie satis sint, tractabuntur, Deo volente, sermone alio quae sequuntur.

2992 Posteaquam persecutores tradente Iuda comprehensum Dominum ligaverunt, qui dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis (EPHES. V, 2), et cui Pater non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum (ROM. IX, 32); ut intelligatur Iudas non laudabilis utilitate traditionis huius, sed sceleris voluntate damnabilis: *Adduxerunt eum, sicut Ioannes Evangelista narrat, ad Annam primum. Nec tacet causam, cur ita factum sit. Erat enim, inquit, socer Caiphae, qui erat pontifex anni illius. Erat autem, inquit, Caiphas, qui consilium dedit Iudaeis, quia expedit unum hominem mori pro populo. Merito et Matthaeus cum id brevius narrare voluisset, eum ad Caipham ductum fuisse commemorat* (MATTH. XXVI, 57); quia et ad Annam prius ideo ductus est, quod socer eius fuerit: ubi intelligendum est hoc eundem Caipham fieri voluisse.

2993 *Sequebatur autem, inquit, Iesum Simon Petrus et alius discipulus* (IOANN. XVIII, 15). Quisnam iste sit discipulus, non temere affirmandum est, quia tacetur. Solet autem se idem Ioannes ita significare et addere, *quem diligebat Iesus* (Ibid. XII, 23, et 19, 26). Fortassis ergo et hic ipse est: quisquis tamen sit, sequentia videamus. *Discipulus autem ille, inquit, erat notus pontifici, et introiit cum Iesu in atrium pontificis: Petrus autem stabat ad ostium foris. Exiit ergo alius discipulus qui erat notus pontifici, et dixit ostiariae, et introduxit Petrum. Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid et tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum. Ecce columna firmissima ad unius aurae impulsam tota contremuit. Ubi est illa promittentis audacia, et de se plurimum praedictis? Ubi sunt verba illa, quando ait: *Quare non possum te sequi modo? Animam meam pro te ponam?* (IOAN. XIII, 37). Hoccine est sequi magistrum, se negare discipulum? Siccine pro Domino anima ponitur, ut hoc ne fiat, vox ancillae formidetur? Sed quid mirum si Deus vera praedixit, homo autem falsa praesumpsit? Sane in ista quae iam coepta est negatione apostoli Petri, debemus advertere non solum ab eo negari Christum, qui dicit eum non esse Christum; sed ab illo etiam, qui cum sit negat se esse christianum. Dominus enim non ait Petro: *Discipulum meum te negabis, sed me negabis*. Negavit ergo ipsum, cum se negavit eius esse discipulum. Quid autem aliud isto modo quam se negavit esse Christianum? Quamvis enim discipuli Christi nondum appellarentur hoc nomine, post ascensionem quippe eius in Antiochia primum coeperunt appellari discipuli christiani: iam tamen erat res ipsa illo postea vocabulo nuncupanda; iam erant discipuli, qui postea appellati sunt Christiani: et hoc commune nomen,*

sicut communem fidem, etiam ad posteros transmiserunt. Qui ergo se Christi negavit esse discipulum, ipsam rem negavit, cuius nomen est vocari Christianum. Quam multi postea non dico senes et anus, in quibus huius vitae saetias facilius potuit mortem pro Christi confessione contemnere; nec solum iuventus utriusque sexus, de qua actate convenienter videtur exigi fortitudo; sed etiam pueri puellaeque poterunt, et innumerabilis societas sanctorum martirum in regnum coelorum fortiter et violenter intravit, quod tunc iste non potuit, qui claves regni eius accepit? Ecce unde dictum est: *Sinite hos abire, quando se pro nobis tradidit, qui suo sanguine nos redemit; ut impletur sermo quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdidisti ex eis quemquam*. Utique enim Petrus si negato Christo hinc iret, quid aliud quam periret?

2994 *Stabant autem servi et ministri ad prunas, quia frigus erat, et calefaciebant se* (IOANN. XVIII, 18). Non hyems erat, sed tamen frigus erat: quod solet etiam aequinoctio verno aliquando contingere. *Erat autem cum eis et Petrus stans, et calefaciens se. Pontifex ergo interrogavit Iesum de discipulis eius et de doctrina eius. Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in synagoga et in templo, quo omnes Iudaei conveniunt, et in oculis locutus sum nihil: quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt quid locutus sum ipsis: ecce hi sciunt quae dixerim ego. Non praeterenda nascitur quaestio, quomodo dixerit Dominus Iesus: *Ego palam locutus sum mundo; et maxime illud quod ait: In oculis locutus sum nihil*. Nonne in hoc ipso recentiore sermone, quem post coenam discipulis est locutus, ait illis: *Haec in proverbis locutus sum vobis: venit hora cum iam non in proverbis loquar vobis,**

sed palam de Patre meo annuntiabo vobis? (Ibid. xvi, 25). Si ergo ipsis coniunctionibus discipulis suis non loquebatur palam, sed horam promittebat quando palam erat locuturus, quomodo palam locutus est mundo? Deinde illis ipsis suis, sicut aliorum quoque evangelistarum testatur auctoritas, in eorum comparatione qui discipuli eius non erant, multo utique manifestius loquebatur, quando cum solis erat, remotus a turbis: tunc enim eis et parabolas aperiebat, quas clausas proferebat ad alios. Quid est ergo, in occulto locutus sum nihil? Sed intelligendum est ita eum dixisse: *Palam locutus sum mundo*, ac si dixisset, multi me audierunt. Ipsum autem palam modo quodam erat palam, modo autem quodam non erat palam. Palam quippe erat, quia multi audiebant, et rursus non erat palam, quia non intelligebant. Et quod seorsum discipulis loquebatur, non in occulto utique loquebatur. Quis namque in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur; cum scriptum sit: *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum* (DEUT. XIX, 15); praesertim si hoc loquitur paucis, quod per eos velit innotescere multis: sicut ipse Dominus ait illis, quos adhuc paucos habebat: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in aure auditis, praedicale super lecta*? (MATTH. X, 27). Ergo et hoc ipsum quod ab ipso dici videbatur occulte, quodammodo non dicebatur in occulto; quia non ita dicebatur, ut ab eis quibus dictum fuerat, taceretur; sed ita potius, ut usquequaque praedicaretur. Sic ergo dici potest aliquid et palam simul et non palam, vel in occulto simul et non in occulto, quomodo dictum est: *Ui videntes videant, et non videant* (MARC. IV, 12). Quomodo enim videant, nisi quia palam, non in occulto: et quomodo idem ipsi rursus non videant, nisi

quia non palam, sed in occulto? Ea tamen ipsa, quae audierant et non intellexerant, talia erant, ut non possent iuste ac veraciter criminari: et quotiescumque interrogando tentarunt, ut invenirent unde accusarent eum, sic eis respondit, ut omnes eorum retunderent doli et calumniae frustrarentur. Ideo dicebat: *Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt quid locutus sum ipsis; ecce hi sciunt quae dixerim ego* (IOANN. XVIII, 21).

Haec autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Sic respondes pontifici? Respondit ei Iesus: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo; si autem bene, quid me caedis? (Ibid. XXII, 23). Quid ista responsione verius, mansuetius, iustius? Eius est enim de quo prophetica vox praecesserat, *Intende, et prospere procede, et regna, propter veritatem et mansuetudinem et iustitiam* (PSAL. XLIV, 5). Si cogitemus quis acceperit alapam, nonne vellemus eum qui percussit aut coelesti igne consumi, aut terra dehiscente sorberi, aut correptum daemonio volutari, aut aliqua huiusmodi qualibet poena, vel etiam graviore puniri? Quid enim horum per potentiam iubere non potuisset per quem factus est mundus, nisi patientiam nos docere maluisset qua vincitur mundus? Hic dicit aliquis: Cur non fecit quod ipse praecipit? (MATTH. V, 39). Percutienti enim non sic respondere, sed maxillam debuit alteram praebere. Quid quod et veraciter, mansuete iusteque respondit, et non solum alteram maxillam iterum percussuro, sed totum corpus figendum praeparavit in ligno? Et hinc potius demonstravit, quod demonstrandum fuit, sua, scilicet, magna illa praecepta patientiae non ostentatione corporis, sed cordis praeparatione facienda. Fieri enim potest, ut alteram maxillam visibiliter praebat homo et iratus. Quanto ergo

2995

melius et respondet vera placatus, et ad preferenda graviora tranquillo animo fit paratus? Beatus est enim qui in omnibus quae iniuste pro iustitia patitur, potest veraciter dicere: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum* (PSAL. LVI, 24); hinc fit quippe quod sequitur: *Cantabo et psallam*: quod Paulus et Barnabas etiam in vinculis durissimis facere poterunt.

2996

Sed ad narrationis Evangelicae sequentia redeamus. *Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem* (IOANN. XVIII, 24). Ad illum, sicut Matthaeus dicit, ab initio ducebatur, quoniam ipse erat illius anni princeps sacerdotum. Alternos quippe intelligendi sunt agere solere annos ambo pontifices, id est, principes sacerdotum, qui erant illo tempore Annas et Caiphaz, quos Lucas Evangelista commemorat, narrans quo tempore coeperit Domini praecursor Ioannes praedicare regnum caelorum et congregare discipulos. Sic enim dicit: *Sub principibus sacerdotum Anna et Caipha, factum est verbum Domini super Ioannem Zachariae filium in deserto* (LUC. III, 2), et cetera. Proinde isti ambo pontifices vicissim suos annos agebant: et erat annus Caiphaz quando passus est Christus. Ideo secundum Matthaicum cum comprehensus esset, ad eum ductus est: sed prius ad Annam secundum Ioannem venerunt cum illo; non quia collega, sed quia socer eius erat. Et credendum est secundum voluntatem Caiphaz id esse factum, vel etiam domos eorum ita fuisse positas ut non deberet Annas a transeuntibus praeteriri.

2997

Sed cum dixisset Evangelista, quod eum ligatum miserit Annas ad Caipham, reversus est ad locum narrationis, ubi reliquerat Petrum, ut explicaret quod in domo Annae de trina eius negatione contigerat. *Erat autem*, inquit, *Simon*

Petrus stans et calefaciens se: (IOANN. XVIII, 25). Hoc recapitulat quod antea dixerat; deinde quae secuta sunt iungit. *Dixerunt ergo ei: Numquid et tu ex discipulis eius es? Negavit ille et dixit: Non sum*. Iam semel negaverat: ecce iterum. Deinde ut tertia negatio compleatur, dicit unus ex servis Pontificis, *cognatus eius cuius abscondit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo? Iterum ergo negavit Petrus et statim gallus cantavit*. Ecce medici completa est praedictio, aegroti convicta praesumptio. Non enim factum est quod iste dixerat: *Auriculam meam pro te ponam* (Ibid. XII, 38); sed factum est, quod ille praedixerat: *Ter me negabis*. Sed trina Petri negatione completa, iam et iste sermo compleatur, ut deinceps quae de Domino apud Pontium Pilatum praesidem gesta sunt, ab alio consideremus exordio.

2998

Quae cum Domino vel de Domino nostro Iesu Christo apud Pontium Pilatum praesidem gesta sint, quantum Ioannes Evangelista indicat, deinde videamus. Redit enim ad locum narrationis suae ubi eam reliquerat, ut explicaret Petri negationem. Iam quippe dixerat: *Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem* (IOANN. XVIII, 24); atque inde regressus ubi dimiserat Petrum calefacientem se ad ignem in atrio, posteaquam totam eius negationem, quae ter facta est, terminavit: *Adducunt ergo Iesum*, inquit, *ad Caipham in praetorium*. Ad Caipham quippe ab Anna collega et socero eius dixerat missum. Sed si ad Caipham, cur in praetorium? Quod nihil aliud vult intelligi, quam ubi praeses Pilatus habitabat. Aut igitur aliqua urgente causa de domo Annae, quo ad audiendum Iesum ambo convenerant, Caiphaz perrexit ad praetorium praesidis et socero suo Iesum reliquerat audiendum: aut in domo Caiphaz praetorium Pilatus acce-

perat, et tanta domus erat, ut seorsum habitarent dominum suum, seorsum iudicem ferret.

2999 *Erat autem mane, et ipsi, id est, qui ducebant Iesum, non introierunt in praetorium* (IOANN. XVIII, 28), hoc est in eam partem domus quam Pilatus tenebat, si ipsa erat domus Caiphæ. Cur autem non introierunt in praetorium exponens causam, *ut non contaminarentur*, inquit, *sed ut manducarent Pascha*. Dies enim agere coeperant azymorum: quibus diebus contaminatio illis erat in alienigenae habitaculum intrare. O impia caecitas! Habitaculo videlicet contaminarentur alieno, et non contaminarentur scelere proprio? Alienigenae iudicis praetorio contaminari timebant, et fratris innocentis sanguine non timebant: ut hoc solum interim dicam, ubi rea malorum conscientia tenebatur. Nam quod etiam Dominus erat, qui eorum impietate ducebatur ad mortem, et vitae dator occidebatur; non eorum conscientiae, sed ignorantiae deputetur.

3000 *Exiit ergo Pilatus ad eos foras et dixit: Quam accusationem afferitis adversus hominem hunc? Responderunt, et dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissent eum*. Interrogentur atque respondeant ab immundis spiritibus liberati, languidi sanati, leprosi mundati, surdi audientes, muti loquentes, caeci videntes, mortui resurgentes et quod omnia superat, stulti sapientes, utrum sit malefactor Iesus. Sed ista dicebant, de quibus per prophetam iam ipse praedixerat: *Retribuunt mihi mala pro bonis* (PSAL. XXXIV, 12).

3001 *Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, et secundum legem vestram iudicate eum*. Dixerunt ergo ei Iudaei: *Nobis non licet interficere quemquam* (IOANN. XVIII, 31). Quid est quod loquitur insana crudelitas? An non interficiebant, quem interficien-

dum offerebant? An forte crux non interficit? Sic desipiunt, qui non sectantur, sed insectantur sapientiam. Quid est autem, *nobis non licet interficere quemquam*? Si malefactor est, cur non licet? Nonne lex eis praecepit, ne malefactoribus, praesertim (qualem istum putabant) a suo Deo seductoribus parcant? (DEUT. XIII, 5). Sed intelligendum est eos dixisse, non sibi licere interficere quemquam, propter diei festi sanctitatem, quem celebrare iam coeperant; propter quem de ingressu etiam praetorii contaminari metuebant. Itane obduruistis, falsi Israelitae? Itane omnem sensum nimia malitia perdidistis, ut ideo vos a sanguine innocentis impollutos esse credatis, quia eum fundendum alteri tradidistis? Numquid et Pilatus illum, qui potestati eius a vobis ingeritur occidendus, suis est manibus occisurus? Si non eum voluistis occidi, si non insidiati estis, si non vobis tradendum pecunia comparastis, si non comprehendistis, vinxistis, adduxistis, si non occidendum manibus obtulistis, vocibus poposcistis, non eum a vobis interfectum esse lactate. Si autem illis omnibus vestris praecedentibus factis etiam crucifige, crucifige clamastis; audite quod contra vos etiam Propheta clamat: *Filii hominum, dentes eorum arma et sagittae, et lingua eorum machaera acuta* (PSAL. LVI, 5). Ecce quibus armis, quibus sagittis, qua machaera iustum interficistis, quando vobis interficere quemquam non licere dixistis. Hinc est quod ad comprehendendum Iesum, cum sacerdotum non venissent principes, sed misissent, Lucas tamen Evangelista in eodem narrationis suae loco ait: *Dixit autem, inquit, Iesus ad eos qui venerant ad se principes sacerdotum, et magistratus templi, et seniores: Quasi ad latronem existis* (LUC. XXII, 52), et cetera. Sicut ergo principes sacerdotum non per se

ipsum, sed per eos quos miserant ad comprehendendum Iesum, quid aliud quam ipsi in suae iussionis potestate venerunt? sic omnes qui crucifigendum Christum impiis vocibus clamaverunt, non quidem per se ipsos eum, sed tamen ipsi per illum qui eorum clamore ad hoc nefas impulsus est, occiderunt.

3002 Quod vero Ioannes Evangelista subiungit: *Ut sermo Iesu impleretur quem dixit, significans quia morte esset moriturus* (IOANN. XVIII, 32): si mortem crucis hic velimus accipere, tanquam ideo dixerint Iudaei, *nobis non licet interficere quemquam*, quia interfici aliud est, aliud crucifigi; non video quomodo id possit consequenter intelligi, cum hoc ad Pilati verba responderint, quibus eis dixerat: *Accipite eum vos, et secundum legem vestram iudicate eum*. Numquid ergo eum non poterant accipere, et ipsi eum crucifigere, si per tale genus supplicii interfectionem cuiusquam vitare cupiebant? Quis autem non videat, quam sit absurdum eis licere quemquam crucifigere, quibus non licet quemquam interficere? Quid quod ipse Dominus eandem mortem suam, id est, mortem crucis, etiam interfectionem vocat, sicut legimus apud Marcum, ubi ait: *Ecce ascendimus Ierosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, et damnabitur eum morte, et tradent eum gentibus, et illudent ei, et conspuent eum, et flagellabunt eum, et interficient eum, et tertia die resurget?* (MARC. X, 33, 34). Nimirum ergo ista dicendo significavit Dominus quia esset morte moriturus: non quod hic mortem crucis vellet intelligi, sed quod eum Iudaei fuissent Gentibus tradituri, hoc est Romanis. Nam Pilatus Romanus erat eumque in Iudaeam romani praesidem miserant. Ut ergo iste sermo Iesu impleretur, id est, ut eum sibi traditum gentes interficerent, quod

Iesus futurum esse praedixerat: ideo Pilatus qui iudex romanus erat, cum vellet eum reddere Iudaeis, ut secundum legem suam iudicaret eum, noluerunt eum accipere dicentes: *Nobis non licet interficere quemquam*. Ac sic impletus est sermo Iesu, quem de sua morte praedixit, ut eum a Iudaeis traditum interficerent Gentes; minore scelere quam Iudaei, qui se isto modo ab eius interfectione velut alienos facere voluerunt, non ut eorum innocentia, sed ut dementia monstraretur.

3003 Quid Pilatus dixerit Christo, quidve Pilato ille responderit, isto sermone considerandum atque tractandum est. Cum enim dictum esset Iudaeis: *Accipite eum vos, et secundum legem vestram iudicate eum*, atque illi respondissent, *nobis non licet occidere quemquam, introiit iterum, in praetorium Pilatus, et vocavit Iesum et dixit ei: Tu es rex Iudaeorum?* et respondit ei Iesus: *A temetipso hoc dico, an alii tibi dixerunt de me?* Sciebat utique Dominus, et quod ipse interrogavit, et quod ille responsurus fuit; sed tamen dici voluit, non ut ipse sciret, sed ut scriberetur, quod nos voluit ut sciremus. Respondit Pilatus: *Nunquid ego Iudaeus sum? Gens tua et pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti?* Respondit Iesus: *Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderer Iudaeis: nunc autem regnum meum non est hinc* (IOANN. XVIII, 35, 36). Hoc est quod bonus magister scire nos voluit: sed prius nobis demonstranda fuerat vana hominum de regno eius opinio, sive gentium, sive Iudaeorum, a quibus id Pilatus audierat: quasi propterea morte fuisset plectendus, quod illicitum affectaverit regnum; vel quoniam solent regnaturis invidere regnantes, et videlicet cavendum erat, ne eius regnum sive Romanis, sive Iudaeis es-

set adversum. Poterat autem Dominus quod ait: *Regnum meum non est de hoc mundo*, etc., ad primam interrogationem praesidis respondere, ubi ei dixit: *Tu es rex Iudaeorum?* sed cum vicissim interrogans, utrum hoc a semetipso diceret, an audisset ab aliis, illo respondente ostendere voluit hoc sibi apud illum fuisse a Iudaeis velut crimen obiectum patefaciens nobis cogitationes hominum, quas ipse noverat, quoniam vanae sunt; eisque post responsionem Pilati, iam Iudaeis et gentibus opportunius aptiusque respondens: *Regnum meum non est de hoc mundo*. Quod si interroganti Pilato continua respondisset, non etiam Iudaeis, sed solis gentibus hoc de se opinantibus respondisse videretur. Nunc vero quoniam respondit Pilatus: *Nunquid ego Iudaeus sum? Gens tua et pontifices tradiderunt te mihi*: abstulit a se suspitionem, qua posset putari a semetipso dixisse, quod Iesum regem dixerat esse Iudaeorum, id se a Iudaeis audisse demonstrans. Deinde dicendo *quid fecisti?* satis ostendit illud ei pro crimine obiectum: tamquam diceret, si regem te negas, quid fecisti ut tradereris mihi? Quasi mirum non esset, si puniendus iudici traderetur, qui se diceret regem: si autem hoc non diceret, quaerendum ab illo esset, quid aliud forte fecisset, unde tradi iudici dignus esset.

3004 Audite ergo, Iudaei et gentes, audi, circumcisio, audi, praecipitium, audite, omnia regna terrena; non impedio dominationem vestram in hoc mundo, *Regnum meum non est de hoc mundo*. Nolite metuere metu vanissimo, quo Herodes ille maior cum Christus natus nuntiaretur, expavit, et tot infantes ut ad eum mors perveniret, occidit, timendo magis quam irascendo crudelior. *Regnum*, inquit, *meum non est de hoc mundo*. Quid vultis amplius? Venite ad regnum

quod non est de hoc mundo: venite credendo, et nolite saevire metuendo. Dicit quidem in prophetia de Deo Patre: *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius* (PSAL. II, 6); sed Sion illa et mons ille non est de hoc mundo. Quod est enim eius regnum nisi credentes in eum, quibus dicit: *De mundo non estis, sicut et ego non sum de mundo?* (IOANN. XVII, 16). Quamvis eos esse vellet in mundo: propter quod de illis dixit ad Patrem: *Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos ex malo* (Ibid. 15). Unde et hic non ait: *Regnum meum non est in hoc mundo, sed non est de hoc mundo*. Et cum hoc probaret dicens: *Si ex hoc mundo, esset regnum meum, ministri mei ubique decertarent, ut non traderer Iudaeis*: non ait: *Nunc autem regnum meum non est hic, sed non est hinc*. Hic est enim regnum eius usque in finem saeculi, habens inter se commixta zizania usque ad messem: messis enim finis est saeculi, quando messorum venient, id est angeli, et colligent de regno eius omnia scandala (MATTH. XIII, 38-41): quod utique non fieret, si regnum eius non esset hic. Sed tamen non est hinc; quia peregrinatur in mundo: regno suo quippe dicit: *De mundo non estis, sed ego vos elegi de mundo* (IOANN. XV, 19). Erant ergo de mundo, quando regnum eius non erant, sed ad mundi principem pertinebant. De mundo est ergo quidquid hominum a vero quidem Deo creatum, sed ex Adam vitia atque damnata stirpe generatum est: factum est autem regnum non iam de mundo, quidquid inde in Christo regeneratum est. Sic enim nos Deus eruit de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii charitatis suae (COLLOSS. I, 13); de quo regno dicit: *Regnum meum non est de hoc mundo, vel regnum meum non est hinc*.

3005 *Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quia rex sum ego* (IOANN. XVIII, 37). Non quia regem se timuit confiteri; sed tu dicis ita libratum est, ut neque se regem neget (rex est enim cuius regnum non est de hoc mundo), neque regem talem se esse fateatur, cuius regnum putetur esse de hoc mundo. Talem quippe ille sentiebat qui dixerat: *Ergo rex es tu; cui responsum est: Tu dicis, quia rex sum ego*. Dictum est enim: *Tu dicis, ac si dictum esset, carnalis carnaliter dicis*.

3006 Deinde subiungit: *Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati*. Non est proferenda huius pronomini syllaba, quod ait: *In hoc natus sum*, tamquam dixerit. In hac re natus sum, sed corrigiendi, tamquam dixerit. Ad hanc rem natus sum, vel ad hoc natus sum, sicut ait: *Ad hoc veni in mundum*. In graeco namque Evangelio nihil est huius locutionis ambiguum (ἐλθὼν). Unde manifestum est eum temporalem naturam suam hic commemorasse, qua incarnatus venit in mundum; non illam sine initio quo Deus erat, per quem Pater condidit mundum. In hoc ergo se dixit natum, id est, propter hoc natum, et ad hoc venisse in mundum, utique nascendo de Virgine, ut testimonium perhibeat veritati. Sed quia non omnium est fides, adiunxit atque ait: *Omnis qui est ex veritate, audit meam vocem*. Audit utique interioribus auribus, id est, obaudit meam voci: quod tantumdem valeret si diceret, *Credit mihi*. Cum itaque Christus testimonium perhibet veritati, profecto testimonium perhibet sibi: eius quippe vox est, *Ego sum veritas* (IOANN. XIV, 6); et dixit alio quoque loco: *Ego testimonium perhibeo de me* (Ibid. VIII, 18). Quod vero ait: *Omnis qui est ex veritate, audit*

vocem meam, gratiam commendavit qua secundum propositum vocat. De quo proposito dicit Apostolus: *Scimus quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum Dei vocati sunt* (ROM. VIII, 28); propositum, scilicet, vocantis, non vocatorum; quod alibi apertius ita positum est: *Collabora Evangelio secundum virtutem Dei salvos nos facientis et vocantis vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum et gratiam* (II. TIM. I, 8, 9). Nam si naturam cogitemus in qua creati sumus, cum omnes veritas creaverit, quis non est ex veritate? Sed non omnes sunt quibus ut audiant veritatem, hoc est ex obaudiendo veritati et credant in veritatem, ex ipsa veritate praestatur; nullis procul dubio praecedentibus meritis, ne gratia non sit gratia. Si enim dixisset, *Omnis qui audit meam vocem, ex veritate est*; ideo dictus ex veritate putaretur, quia obtemperat veritati: non autem hoc ait; sed ait: *Omnis qui est ex veritate, audit meam vocem*. Ac per hoc non ideo est ex veritate, quia eius audit vocem: sed ideo audit, quia ex veritate est, id est, quia hoc illi donum ex veritate collatum est. Quod quid est aliud quam donante Christo credit in Christum?

3007 *Dixit ei Pilatus: Quid est veritas? Nec expectavit audire responsum; sed cum hoc dixisset, iterum exivit ad Iudaeos, et dixit eis: Ego nullam invenio in eo causam. Est autem consuetudo vobis, ut unum dimittam vobis in Pascha, nullis ergo dimittam vobis regem Iudaeorum?* (IOANN. XVIII, 38, 39). Credo cum dixisset Pilatus, *quid est veritas*, in mentem illi venisse continuo consuetudinem Iudaeorum, qua solebatur eis dimitti unus in Pascha: et ideo non expectavit ut responderet ei Iesus, quid est veritas, ne mora fieret, cum recoluis-

set morem, quo posset eis per Pascha dimitti, quod eum valde voluisse manifestum est. Avelli tamen ex eius corde non potuit Iesum regem esse Iudaeorum, tamquam hoc ibi, sicut in titulo, ipsa veritas fixerit, de qua quid esset interrogavit. Sed hoc audito, clamaverunt rursus omnes dicentes: *Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.* Non reprehendimus, o Iudaei, quod per Pascha liberatis nocentem, sed quod occiditis innocentem: quod tamen nisi fieret, verum Pascha non fieret. Sed umbra veritatis a Iudaeis errantibus tenebatur, et mirabili dispensatione divinae sapientiae per homines fallaces eiusdem umbrae veritas implebatur: quia ut verum Pascha fieret, Christus velut ovis immolabatur. Hinc ea sequuntur quae iniuriosa Christo Pilatus et cohors eius ingressit, sed alia disputatione tractanda sunt.

3008 Cum Iudaei clamassent, non Iesum sibi a Pilato dimitti velle per Pascha, sed Barabbam latronem; non salvatorem, sed interfectorem; non datorem vitae, sed ademptorem: *Tunc apprehendit Pilatus Iesum, et flagellavit.* Hoc Pilatus non ob aliud fecisse credendus est, nisi ut eius iniuriis Iudaei satiati sufficere sibi existimarent, et usque ad eius mortem saevire desisterent. Ad hoc pertinet quod idem praeses cohortem suam etiam permisit facere quae sequuntur; aut fortassis et iussit, quamvis hoc Evangelista tacuerit. Dixit enim quid deinde fecerint milites. Pilatum tamen id iussisse non dixit. *Et milites, inquit, plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius, et veste purpurea circumdederunt eum. Et veniebant ad eum et dicebant: Ave, rex Iudaeorum. Et dabant ei alapas.* Sic implebantur quae de se praedixerat Christus: sic martyres informabantur ad omnia quae persecutores libuisset facere, perferenda: sic

paulisper occultata tremenda potentia, commendabatur prius imitanda patientia: sic regnum quod de hoc mundo non erat, superbum mundum non atrocitate pugnandi, sed patiendi humilitate vincebat: sic illud granum multiplicandum seminabatur horribili contumelia, ut mirabili pullularet in gloria.

Exiit iterum Pilatus foras, et dicit eis: Ecce adduco eum foras ut cognoscatis, quia in eo nullam causam invenio. Exiit ergo Iesus, portans spineam coronam et purpureum vestimentum. Et dicit eis: Ecce homo (IOANN. XIX, 4, 5). Hinc apparet non ignorante Pilato haec a militibus facta, sive iusserit ea, sive permisit illa, scilicet, causa, quam supra diximus, ut haec eius ludibria inimici libentissime biberent, et ulterius sanguinem non sitirent. Egreditur ad eos Iesus portans spineam coronam et purpureum vestimentum, non clarus imperio, sed plenus opprobrio, et dicitur eis: *Ecce homo;* si regi invidetis, iam parcite, quia delectum videtis; flagellatus est, spinis coronatus est, ludibriosa veste amictus est, amarum conviciis illusus est, alapis caesus est: fervet ignominia, frigescat invidia. Sed non frigescit, inardescit potius et increscit.

Cum ergo vidissent eum pontifices et ministri clamabant dicentes: Crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos et crucifigite; ego enim non invenio in eo causam. Responderunt ei Iudaei: Nos legem habemus, et secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit. Ecce altera maior invidia. Parva quippe illa videbatur, velut affectatae illicite ausu regiae potestatis, et tamen neutrum sibi Iesus mendaciter usurpavit; sed utrumque verum est, et unigenitus est Dei Filius, et rex ab eo constitutus super Sion montem sanctum eius: et utrumque nunc demonstraretur, nisi quanto

erat potentior, tanto mallet esse patientior.

3011 *Cum ergo audisset Pilatus hoc verbum, magis timuit; et ingressus est praetorium iterum, et dicit ad Iesum: Unde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei* (IOANN. XIX, 8, 9). Hoc silentium Domini nostri Iesu Christi non semel factum, collatis omnium Evangelistarum narrationibus reperitur, et apud principes sacerdotum, et apud Herodem, quo eum, sicut Lucas indicat, miserat Pilatus audiendum; et apud ipsum Pilatum (MATTH. XXVI, 63, XXVII, 14; MARC. XIV, 61, XV, 3; LUC. XXIII, 7-9; IOANN. XIX, 9): ut non frustra de illo propheta praecesserit, *Sicut agnus coram tendente se fuit sine voce, sic non aperuit os suum* (Is. LIII, 7): tunc utique quando interrogantibus non respondit. Quamvis enim quibusdam interrogationibus saepe responderit: tamen propter illa in quibus noluit respondere, ad hoc data est de agno similitudo, ut in suo silentio non reus, sed innocens haberetur. Cum ergo iudicaretur, ubicumque non aperuit os suum, sicut agnus non aperuit; id est, non sicut male sibi conscius qui de peccatis convincebatur suis, sed sicut mansuetus qui pro peccatis immolabatur alienis.

3012 *Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, et potestatem habeo dimittere te? Respondit Iesus: Non haberes adversum me potestatem ullam, nisi tibi datum esset desuper: propterea qui me tradidit tibi, manus peccatum habet* (IOANN. XIX, 10, 11). Ecce respondit, et tamen ubicumque non respondit, non sicut reus sive dolosus, sed sicut agnus, hoc est sicut simplex atque innocens non aperuit os suum. Proinde ubi non respondebat, sicut ovis silebat; ubi respondebat, sicut pastor dicebat. Discamus ergo quod dixit, quod et per Apostolum docuit, quia non est

potestas nisi a Deo (ROM. XIII, 1): et quia plus peccat qui potestati innocentem occidendum livore tradit, quam potestas ipsa si eum timore alterius maioris potestatis occidit. Talem quippe Pilato Deus dederat potestatem, ut etiam esset sub Caesaris potestate. Quapropter non haberes, inquit, adversum me potestatem ullam, id est, quantum tunc habes, nisi hoc ipsum quiddam est, tibi esset datum desuper. Sed quoniam scio quantum sit, non enim tantum est, ut tibi omni modo liberum sit: *Propterea qui tradidit me tibi, manus peccatum habet.* Ille quippe me tuae potestati tradidit invidendo, tu vero eandem potestatem in me exserturus es metuendo. Nec timendo quidem, praesertim innocentem, homo hominem debet occidere; sed tamen id zelando facere multo magis malum est quam timendo. Et ideo non ait verax magister, *Qui me tradidit tibi*, ipse habet peccatum, tamquam ille non haberet; sed ait: *manus habet peccatum*, ut etiam se habere intelligeret. Neque enim propterea illud nullum est, quia hoc manus est.

Exinde quaerebat Pilatus dimittere eum. 3013 Quid est hoc quod dictum est, *exinde*, quasi antea non quaerebat? Lege superiora, et invenies iamdudum eum quaerere dimittere Iesum. *Exinde* itaque intelligendum est, Propter hoc, id est, ex hac causa, ne haberet peccatum occidendum innocentem sibi traditum, quamvis minus peccans quam Iudaei, qui eum illi tradiderant occidendum. *Exinde* ergo, id est, ideo ne hoc peccatum faceret, non nunc primum, sed ab initio quaerebat eum dimittere.

Iudaei autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Caesaris. Omnis enim qui se regem facit, contradicit Caesari (IOANN. XIX, 12). Maiorem timorem se ingerere putaverunt Pilato terrendo de Caesare, ut occideret Christum,

quam superius ubi dixerunt: *Nos legem habemus, et secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit* (Ibid. vii). Eorum legem quippe ille non timuit, ut occideret: sed magis Filium Dei timuit, ne occideret. Nunc vero non sic potuit contemnere Caesarem auctorem potestatis suae, quemadmodum legem gentis alienae.

3015 Adhuc tamen Evangelista sequitur et dicit: *Pilatus autem cum audisset hos sermones, adduxit foras Iesum, et sedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos, hebraice autem Gabbatha. Erat autem parasceve Paschae hora quasi sexta* (Ibid. v, 13, 14). Qua hora sit Dominus crucifixus, propter Evangelistae alterius testimonium, qui dixit: *Erat autem hora tertia, et crucifixerunt eum* (MARC. XV, 25), quoniam magnam disceptatio solet oboriri, cum ad ipsum locum ubi crucifixus narratur ventum fuerit, ut potuerimus, si Dominus voluerit, disseremus. Cum ergo pro tribunali sedisset Pilatus, dicit Iudaeis: *Ecce rex vester. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dixit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Adhuc terrorem quem de Caesare ingesserant, superare conatur, de ignominia eorum volens eos frangere dicendo, Regem vestrum crucifigam? quos de ignominia Christi mitigare non potuit: sed timore mox vincitur.*

3016 *Responderunt enim pontifices: Non habemus regem nisi Caesarem. Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur.* Apertissime quippe contra Caesarem rem venire videretur, si regem se non habere nisi Caesarem profitentibus, alium regem vellet ingerere dimittendo impunitum, quem propter hos ausus ei tradiderant occidendum. *Tradidit ergo eis illum ut crucifigeretur.* Sed numquid aliud et ante cupiebat quando dicebat: *Accipite eum vos et crucifigite* (IOANN. XIX, 6); vel etiam superius: *Accipite eum vos,*

et secundum legem vestram indicate eum?

Cur autem illi tantopere noluerunt dicentes: *Nobis non licet interficere quemquam* (Ibid. xviii, 31); et omni modo instantes, ut non ab eis, sed a praeside occideretur, et ideo eum occidendum accipere recusantes, si nunc cum accipiunt occidendum? Aut si hoc non fit, cur dictum est, *Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur?* An aliquid interest? Plane interest. Non est enim dictum, *Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigerent eum;* sed, *ut crucifigeretur*, id est, ut iudicio ac potestate praesidis crucifigeretur. Sed ideo illis traditum dixit Evangelista, ut eos crimini implicatos, a quo alieni esse conabantur, ostenderet: non enim faceret hoc Pilatus nisi ut id quod eos cupere cernebat, impleteret. Quod autem sequitur: *Susciperunt autem Iesum, et eduxerunt, potest ad milites iam referri apparitores praesidis.* Nam postea evidentius dicitur: *Milites ergo cum crucifixissent eum* (IOANN. XIX, 23): quamvis Evangelista etiam si totum Iudaeis tribuit, merito facit: ipsi enim susceperunt quod avidissime flagitaverunt, et ipsi fecerunt quidquid ut fieret extors'erunt. Sed haec sequentia alio sermone tractanda sunt.

3017 Iudicante atque damnante Pilato pro tribunali Dominum Iesum Christum hora quasi sexta susceperunt, et eduxerunt. *Et baiulans sibi crucem exiit in eum qui dicitur Calvariae locum, hebraice Golgotha, ubi crucifixerunt eum.* Quid est ergo quod Marcus Evangelista dicit: *Erat autem hora tertia, et crucifixerunt eum* (MARC. XV, 25); nisi quia hora tertia crucifixus est Dominus linguis Iudaeorum, hora sexta manibus militum? Ut intelligamus horam quintam iam fuisse transactam et aliquid de sexta coeptum, quando sedit pro tribunali Pilatus, quae dicta est a Iohanne hora quasi sexta: et cum du-

cereretur et ligno cum duobus latronibus configeretur, et iuxta eius crucem gererentur quae gesta narrantur, hora sexta integra completeretur; ex qua hora usque ad nonam sole obscurato, tenebras factas trium Evangelistarum, Matthaei, Marci et Lucae contestatur auctoritas. (MATTH. XXVII, 45; MARC. XV, 33; LUC. XXIII, 44). Sed quoniam Iudaeis facinus interfecti Christi a se in romanos, id est, in Pilatum et eius milites transferre conati sunt: propterea Marcus suppressa ea hora qua Christus a militibus crucifixus est, quae agi sexta iam coeperat, tertiam potius horam recordatus expressit, qua hora intelliguntur apud Pilatum clamare potuisse: *Crucifige, crucifige* (IOANN. XIX, 6): ut non illi tantum reperiantur crucifixisse Iesum, id est, milites qui eum ligno sexta hora suspenderunt; verum etiam Iudaei, qui ut crucifigeretur, hora tertia clamaverunt.

3018 Est et alia huius solutio questionis, ut non hic accipiat hora sexta diei, quia nec Iohannes ait: *Erat autem hora diei quasi sexta, aut hora quasi sexta;* sed ait: *Erat autem parasceve Paschae, hora quasi sexta* (IOANN. XIX, 14). Parasceve autem latine praeparatio est: sed isto verbo graeco libentius utuntur Iudaei in huiusmodi observationibus, etiam qui magis latine quam graece loquuntur. Erat ergo praeparatio Paschae. *Pascha vero nostrum*, sicut dicit Apostolus, *immolatus est Christus* (I COR. V, 7): cuius Paschae praeparationem si ab hora noctis nona computemus (tunc enim videntur principes sacerdotum pronuntiasse immolationem Domini, dicentes: *Renus est mortis* (MATTH. XXVI, 66); cum adhuc in domo pontificis audiretur: unde congruenter accipitur inde coepisse praeparationem veri Paschae, cuius umbra erat Pascha Iudaeorum, id est, immolationis Christi, ex quo a sacerdotibus

pronuntiatus est immolandus), profecto ab ea noctis hora, quae tunc nona fuisse conicitur, usque ad horam diei tertiam qua crucifixum esse Christum Marcus Evangelista testatur, sex horae sunt, tres nocturnae et tres diurnae. Unde in hac parasceve Paschae, id est, praeparatione immolationis Christi, quae ab hora noctis nona coeperat, quasi sexta agebatur hora, id est, peracta quinta iam sexta currere coeperat, quando Pilatus tribunal ascendit: adhuc enim erat ipsa praeparatio, quae ab hora noctis nona coeperat, donec fieret quae praeparabatur Christi immolatio: quae facta est hora tertia secundum Marcum, non praeparationis, sed diei; eademque sexta non diei, sed praeparationis, sex utique horis a noctis nona usque ad diei tertiam computatis. Harum duarum solutionum istius difficultis quaestionis, eligat quisque quam volet. Melius autem quid eligat iudicabit, qui de consensu Evangelistarum quae operosissime disputata sunt, legerit. Quod si et aliae solutiones eius poterint inveniri, cumulatus evangelicae veritatis constantia defendetur adversus calumnias infidelis atque impiae vanitatis. Nunc ad narrationem Iohannis Evangelistae post ista breviter tractata redeamus.

3019 *Susciperunt autem, inquit, Iesum, et eduxerunt: et baiulans sibi crucem exiit in eum qui dicitur Calvariae locum, hebraice Golgotha, ubi crucifixerunt eum.* Ibat ergo ad locum ubi fuerat crucifigendus, portans crucem suam Iesus. Grande spectaculum: sed si spectet impietas, grande ludibrium; si pietas, grande mysterium: si spectet impietas, grande ignominiae documentum; si pietas, grande fidei munimentum; si spectet impietas, ridet regem pro virga regni lignum sui portare supplicii; si pietas, videt regem baiulantem lignum ad

semetipsum figendum, quod fixurus fuerat etiam in frontibus regum: in eo spernendus oculis impiorum, in quo erant gloriantura corda sanctorum. Dicturo enim Paulo: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi* (GALAT. VI, 14), ipsam crucem suam suo gestans humero commendabat, et lucernae arsurae, quae sub modio ponenda non erat, candelabrum ferebat. (MATTH. V, 15). *Bailans ergo sibi crucem, exiit in eum qui dicitur Calvariae lacum, hebraice Golgotha: ubi eum crucifixerunt; et cum eo alios duos hinc et hinc, medium autem Iesum. Isti duo latrones erant, sicut aliorum Evangelistarum narratione didicimus, cum quibus crucifixus et inter quos fixus est Christus: (Ibid. XXVII, 38; MARC. XV, 27; LUC. XXIII, 33): de quo praemissa dixerat propheta: Et inter iniquos deputatus est (Is. LIII, 12).*

³⁰²⁰ *Scriptis autem et titulum Pilatus, et posuit super crucem; erat autem scriptum: Iesus Nazareus rex Iudaeorum. Hunc ergo titulum multi legerunt Iudaeorum, quia prope civitatem erat locus, ubi crucifixus est Iesus. Et erat scriptum hebraice, graece et latine: Rex iudaeorum (IOANN. XIX, 19, 20). Hae quippe tres linguae ibi prae ceteris eminebant: hebraea propter Iudacos in Dei lege gloriantes; graeca propter Gentium sapientes; latina propter Romanos multis ac pene omnibus iam tunc gentibus imperantes.*

³⁰²¹ *Dicant ergo Pilato pontifices Iudaeorum: Noli scribere Rex Iudaeorum, sed quia ipse dixit: Rex sum Iudaeorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi. O ineffabilem vim divinae operationis, etiam in cordibus ignorantium! Nonne occulta vox quaedam Pilato intus quodam, si dici potest, clamose silentio personabat, quod tanto ante in Psalmorum litteris prophetatum est: Ne corrumpas tituli inscriptionem? (PSAL. LVII,*

1). Ecce tituli inscriptionem non corrumpit; quod scripsit, scripsit. Sed etiam pontifices, qui hoc corrumpi volebant, quid dicebant? Noli scribere, inquit, Rex Iudaeorum; sed quia ipse dixit, Rex sum Iudaeorum. Quid loquimini insani? Quid fieri contradicentis, quod mutare nullo pacto potestis? Numquid enim propterea non erit verum, quia Iesus ait: Rex sum Iudaeorum? Si corrumpi non potest quod Pilatus scripsit, corrumpi potest quod Veritas dixit? Sed Iudaeorum tantum rex est Christus, an et Gentium? Imo et Gentium. Cum enim dixisset in propheta: Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius, praedicans praecipuum Domini; ne propter montem Sion solis Iudaeis eum regem quisquam diceret constitutum, continuo subiicit: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ergo hodie genui te: postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae (PSAL. II, 6, 8). Unde et ipse iam per os proprium loquens apud Iudacos: Habeo, inquit, alias oves quae non sunt de hoc ovili: oportet me et ipsas adducere, et vocem meam audient, et erit unus grex et unus pastor (IOANN. X, 16). Cur ergo magnum volumus intelligi in hoc titulo sacramentum, in quo scriptum erat, Rex Iudaeorum, si rex est Christus et Gentium? Quia scilicet oleaster factus est particeps pinguedinis oleae, non olea particeps facta est amaritudinis oleastri (ROM. XI, 17). Nam in eo quod de Christo veraciter scriptus est titulus, Rex Iudaeorum; qui sunt intelligendi Iudaei, nisi semen Abrahae, filii promissionis, qui sunt etiam filii Dei? Quoniam non qui filii carnis, ait Apostolus, hi filii Dei: sed qui filii promissionis, deputantur in semine (Ibid. IX, 7, 8). Et Gentis erant quibus dicebat: Si autem vos Chri-

sti, ergo Abrahae semen estis, secundum promissionem haeredes (GALAT. III, 29). Rex ergo Iudaeorum Christus, sed Iudaeorum circumcissione cordis, spiritu, non littera; quorum laus non ex hominibus sed ex Deo est (ROM. II, 29); pertinentium ad Ierusalem liberam matrem nostram aeternam in caelis, Saram spiritualem, ancillam et filios eius de domo libertatis eicientem (GALAT. IV, 22-31). Ideo enim Pilatus quod scripsit, scripsit, quia Dominus quod dixit, dixit.

³⁰²² *Ea quae gesta sunt iuxta crucem Domini, cum iam crucifixus esset, isto, quantum adiuvat, sermone tractemus, Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius, et fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, et tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad invicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Ut Scriptura impletur dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi, et in vestem meam miserunt sortem. Factum est quod voluerunt Iudaei: non ipsi, sed milites qui parebant Pilato, iudicante ipso, crucifixerunt Iesum: et tamen si voluntates, si insidias, si operam, si traditionem, postremo si extorquentes clamores eorum cogitemus, magis utique Iudaei crucifixerunt Iesum.*

³⁰²³ *Sed de partitione et sortitione vestimentorum eius non est praetereuntes loquendum. Quamvis enim omnes Evangelistae quatuor huius rei meminerint, ceteri tamen brevius quam Ioannes: et clause illi, iste vero apertissime. Nam Matthaeus ait: Postquam autem crucifixerunt eum, dividerunt vestimenta eius, sortem militentes (MATTH. XXVII, 35). Marcus: Et crucifigentes eum, dividerunt vestimenta eius, militentes sortem super eis, quis quid tolleret (MARC. XV, 24). Lucas: Dividentes vero vestimenta eius, miserunt sortes (LUC. XXIII, 34). Ioannes autem et*

quod partes de vestimentis eius fecerunt, dixit, id est, quatuor, ut singulas tollerent. Unde apparet quatuor fuisse milites, qui in eo crucifigendo praesidi paruerunt. Manifeste quippe ait: Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius, et fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, et tunicam, subaudiendum est acceperunt: ut iste sit sensus, Acceperunt vestimenta eius et fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, acceperunt et tunicam. Et sic locutus est, ut de ceteris vestimentis nullam sortem missam esse videamus: sed de tunica quam simul cum ceteris acceperunt, sed non similiter dividerunt. De hac enim sequitur exponens: Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Cur autem de illa sortem miserunt narrans: Dixerunt ergo, inquit, ad invicem, Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Apparet itaque in aliis vestibus aequales eos habuisse partes, ut sortiri necesse non fuerit: in illa vero una non eos habere potuisse singulas partes, nisi scinderetur, ut pannos eius inutiliter tollerent; quod ne facerent, ad unum eam pervenire sortitione maluerunt. Huius Evangelistae narrationi consonat etiam propheticum testimonium, quod et ipse continuo subiungens: Ut Scriptura, inquit, impletur dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi, et super vestem meam miserunt sortem. Non enim ait, sortiti, sed partiti: nec ait, sortientes partiti sunt, sed in ceteris vestimentis sortem omnino non nominans, postea dixit, Et in vestem meam miserunt sortem, propter illa reliquam tunicam. De qua re dicam quod ipse donaverit, cum prius eam quae oboriri potest, tamquam Evangelistae inter se discrepent, calumniam propulsaverit, demonstrans nullius ceterorum verba narrationi Ioannis esse contraria.

3024 Matthaeus enim dicendo, *diviserunt vestimenta eius, sortem mittentes*, ad totam divisionem vestimentorum voluit intelligi etiam tunicam pertinere, de qua sortem miserunt: quia utique omnes vestes dividendo, in quibus et illa fuit, de ipsa sortiti sunt. Tale est etiam quod ait Lucas: *Dividentes vestimenta eius, miserunt sortes*: dividentes enim venerunt ad tunicam, de qua facta est sortitio, ut inter eos universa vestimentorum eius divisio compleretur. Quid autem interest utrum dicatur, *Dividentes miserunt sortes*, quod ait Lucas; an, *Diviserunt sortem mittentes*, quod ait Matthaeus: nisi quod Lucas dicendo *sortes*, pluralem pro singulari numero posuit: quae locutio Scripturis sanctis insolita non est: quamvis nonnulli codices *sortem* reperiantur habere, non *sortes*? Marcus itaque solus videtur aliquam intulisse quaestionem, dicendo enim: *Mittentes sortem super eis, quis quid tolleret*, tamquam super omnibus vestimentis, non super sola tunica sors missa sit, locutus videtur. Sed etiam hic brevitatis obscuritatem facit; sic enim dictum est: *Mittentes sortem super eis*, ac si diceretur, Mittentes sortem cum dividerentur: quod et factum est. Omnium quippe vestimentorum eius divisio completa non esset, nisi sorte claruisset quis etiam illam tunicam tolleret, ut sic contentio dividendum finiretur, vel nulla potius oriretur. Quod ergo ait, *Quis quid tolleret*, quandoquidem hoc sorti deputatur, non ad omnia quae divisa sunt vestimenta referendum est: sors enim missa est, quis illam tunicam tolleret: de qua quoniam narrare praetermisit qualis fuerit, et quemadmodum aequalibus factis partibus sola remanserit, quae ne conscinderetur, veniret in sortem; propterea positum est quod ait: *Quis quid tolleret*, id est, quis eam tolleret: tamquam si totum ita di-

ceretur. Diviserunt vestimenta eius, mittentes sortem super eis, quis tunicam quae partibus aequalibus superfuera, tolleret.

Quaerat forte aliquis, quid significet ³⁰²⁵ in tot partes vestimentorum facta divisio, et de tunica illa sortitio. Quadripartita vestis Domini Iesu Christi, quadripartitam figuravit eius Ecclesiam, toto, scilicet, qui quatuor partibus constat, terrarum orbe diffusam, et omnibus eisdem partibus aequaliter, id est, concorditer distributam. Propter quod alibi dicit misurum se angelos suos, ut colligant electos eius a quatuor ventis (MATH. XXIV, 31): quod quid est, nisi a quatuor partibus mundi, Oriente, Occidente, Aquilone et Meridie? Tunica vero illa sortita, omnium partium significat unitatem, quae charitatis vinculo continetur. De charitate autem locuturus Apostolus: *Supereminentem, inquit, viam vobis demonstro* (I COR. XII, 31); et alio loco ait: *Cognoscere etiam supereminentem scientiae charitatem Christi* (EPHES. III, 19); itemque alibi: *Super omnia autem haec charitatem, quae est vinculum perfectionis* (COLOSS. III, 14). Si ergo charitas et supereminentiorem habet viam, et supereminet scientiae, et super omnia praecipua est; merito vestis qua significatur, desuper contexta perhibetur. Inconutilis autem, ne aliquando dissuatur; et ad unum pervenit, quia in unum omnes colligit. Sicut in apostolis cum esset etiam ipse numerus duodenarius, id est, quadripartitus in ternos, et omnes essent interrogati, solus Petrus respondit: *Tu es Christus Filius Dei vivi*; et ei dicitur: *Tibi dabo claves regni coelorum* (MATH. XVI, 15, 16, 19), tamquam ligandi et solvendi solus acceperit potestatem: cum et illud unus pro omnibus dixerit, et hoc cum omnibus tamquam personam gerens ipsius unitatis acceperit; ideo unus pro

omnibus, quia unitas est in omnibus. Unde et hic cum dixisset *desuper contexta*, addidit, *per totum*. Quod si referamus ad id quod significat, nemo eius est expertus qui pertinere invenitur ad totum: a quo toto, sicut graeca indicat lingua, catholica vocatur Ecclesia. In sorte autem quid nisi Dei gratia commendata est? Sic quippe in uno ad omnes pervenit, cum sors omnibus placuit, quia et Dei gratia in unitate ad omnes pervenit: et cum sors mittitur, non personae cuiusque vel meritis, sed occulto iudicio Dei ceditur.

³⁰²⁶ Nec ideo ista non aliquid boni significasse quis dixerit, quia per malos facta sunt, non scilicet per eos qui Christum secuti, sed qui sunt persecuti. Quid enim de ipsa cruce dicturi sumus, quae certe similiter ab inimicis atque impiis Christo facta et impacta est? Et tamen ea significari recte intelligitur, quod ait Apostolus: *Quae sit latitudo, et longitudo, et altitudo, et profundum* (EPHES. III, 18). Lata est quippe in transverso ligno, quo extenduntur pendentes manus; et significat opera bona in latitudine charitatis: longa est a transverso ligno usque ad terram, ubi dorsum pedesque figuntur; et significat perseverantiam in longitudine temporis usque in finem: alta est in cacumine, quo transversum lignum sursum versus excedit; et significat supernum finem, quo cuncta opera referuntur; quoniam cuncta quae latitudine ac longitudine bene ac perseveranter fiunt, propter altitudinem divinorum facienda sunt praemiorum: profunda est in ea parte qua in terra figitur; ibi quippe et occulta est, nec videri potest, sed cuncta eius apparentia et eminentia inde consurgunt; sicut bona nostra de profunditate gratiae Dei, quae comprehendi ac diiudicari non potest, universa procedunt. Sed etsi crux Christi hoc solum

significet, quod ait Apostolus, *Qui autem Iesu Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum passionibus et concupiscentiis* (GALAT. V, 24), quam magnum bonum est? Nec tamen facit hoc, nisi concupiscens adversus carnem spiritus bonus, cum illam crucem Christi fecerit inimicus, id est, spiritus malus. Postremo quid est, quod omnes noverunt, signum Christi, nisi crux Christi? Quod signum nisi adhibeatur sive frontibus credentium, sive ipsi aquae ex qua regenerantur, sive oleo quo chrismate unguuntur, sive sacrificio quo aluntur, nihil eorum rite perficitur. Quomodo ergo per id quod mali faciunt, nihil boni significatur, quando per crucem Christi, quam fecerunt mali, in celebratione sacramentorum eius bonum nobis omne signatur? Sed haec hactenus: quae autem sequuntur, alias, ut Deus opitulabitur, disserendo videbimus.

³⁰²⁷ Crucifixo Domino, posteaquam divisio vestimentorum eius etiam sorte missa completa est, quae deinde narret Ioannes Evangelista videamus. *Et milites quidem, inquit, haec fecerunt. Stabant autem iuxta crucem Iesu Mater eius et soror Matris eius Maria Cleophae et Maria Magdalene. Cum vidisset ergo Iesus Matrem et discipulum stantem quem diligebat, dicit Matri suae: Mulier, ecce filius tuus; deinde dicit discipulo: Ecce Mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua. Haec nimirum est illa hora, de qua Iesus aquam conversurus in vinum, dixerat Matri: *Quid mihi et tibi est, mulier? Nondum venit hora mea* (IOANN. II, 4). Hanc itaque horam praedixerat, quae tunc nondum venerat, in qua deberet agnoscere moriturus, de qua fuerat mortaliter natus. Tunc ergo divina facturus, non divinitatis, sed infirmitatis Matrem velut incognitam repellebat: nunc autem humana iam patiens, ex qua fuerat factus*